

MÅNSBYNS
FRAMTID

MÅNSBYBLAD

HÖSTEN 2012

En dikt inlämnad till
Månsbyns Framtid av en
poesiintresserad medlem.
Karolina på Dal'n
Lisa i Småkvärn
Och Flora i stan
Voro tre skönhetsideal.
Sa koller-Bäckman

Några rester från det gamla laxfisket i Månsbyn får symbolisera den näring som var så viktig för Månsbyborna under många sekler. Dessa finns numera uppsatta som ett kulturellt och sevärt minnesmärke, väl förankrat till landbacken på den gemensamma minnesplatsen invid E4.

FOTO: MÅNSBYNS FRAMTID. TEXT: STUDIEGRUPPEN MÅNSBYN FRÅN FÖRR

HÖSTEN ÄR HÄR OCH ETT NYTT MÅNSBYBLAD AV MÅNSBYNS FRAMTID

Redigerat av: Studiegruppen Månsbyn Från Förr
Grafisk produktion: Hjälp Reklambyrå

<< Pubafton >>

FOTO: MÅNSBYNS FRAMTID TEXT: STUDIEGRUPPEN MÅNSBYN FRÅN FÖRR

Pubafton med livebandet SIXXTIE 9. Den 31 mars 2012 arrangerades en välbesökt pubafton i vår Byastuga där musikerna var ungdomar från byn. Ett gäng med energi och entusiasm som tränar regelbundet. Vi ser framemot nästa hålligång med musikunderhållning i vår Byastuga. Håll utkik på våra anslags-tavlor när det är dags!

Välbesökt pubafton i Byastugan.

Gott i glasen.

Livebandet SIXXTIE 9.

Rock N´Roll.

Du är väl medlem i föreningen Månsbyns Framtid!

Framför gärna dina synpunkter till föreningens styrelseledamöter; saker som berör Månsbyns Framtids verksamhet. Lämna även förslag på någon ny aktivitet eller ett trevligt hålligång, dock inom ramen till rådande förhållanden - ekonomi och engagemang.

En varg i vilt tillstånd tecknad av Erik Tingvall.

<< Teckningar av barn >>

FOTO: MÅNSBYNS FRAMTID TEXT: STUDIEGRUPPEN MÅNSBYN FRÅN FÖRR

Teckningar av barn. En varg i vilt tillstånd tecknad av Erik Tingvall då han var sju år. Denna varg fanns också införd i NSD år 2000. Månsbybladet tar med nöje emot barnteckningar med djurmotiv – mot lite godis!

<< Värdefullt tillskott >>

TEXT: STUDIEGRUPPEN MÅNSBYN FRÅN FÖRR

Sverigelotter och bingoletter ger ett värdefullt tillskott till vår förening. Förutom vinstchans, med möjlighet att bli miljonär, ger varje lott ett litet bidrag till vår verksamhet - detta bör lindra besvikelsen på den undantagsvis uteblivna vinsten.

<< Tips från några läsare >>

TEXT: STUDIEGRUPPEN MÅNSBYN FRÅN FÖRR

I vår idélista från våra läsare har vi hittills fått in följande förslag:

- Ålderssammansättningen i byn.
- Kloka gubbar och gummor.
- Skidtävlingarna på 1950-talet.

Fågelbord under stora granen.

Ett fågelbord är uppsatt under den stora granen vid Byastugan av hantverkaren Gunnar Lindbäck. Månsbyns Framtid har övertagit ansvaret för William Johanssons fågelmatningsfond, därav detta synliga bevis.

Fågelbord.

Söndagsskolan i Månsbyn.

<< Söndagsskolans julfest år 1954 >>

FOTO: MÅNSBYNS FRAMTID TEXT: STUDIEGRUPPEN MÅNSBYN FRÅN FÖRR

Många av oss har gått på söndagsskolan och har olika minnen därifrån. Vi samlades i lilla salen, som värmdes upp av fotogenkaminen. Det som vi kommer ihåg är nog den bockande negerpojken som sparbössa. När vi lade i vår 25- eller 50-öring bockade han så fint. Pengarna som samlades in skulle använ-

das till missionen i Afrika. På flanellografen gjordes bibelberättelserna spännande. Sen fick var och en en tavla, där vi fick sätta en stjärna varje gång vi var på söndagsskolan. Några av söndagsskollärarna var Villiam Johansson, Helmer Henriksen, Vivan Johansson och Margit Johansson.

<< Månsbyns historia >>

FOTO: MÅNSBYNS FRAMTID TEXT: STUDIEGRUPPEN MÅNSBYN FRÅN FÖRR

Lite om Månsbyns historia har studiegruppen Månsbyn Från Förr tagit fram ur gamla handlingar och från ett barnrikt fotografi.

Brevväxling från 1825.

Månsby byamän uteslöt Gammelgården från laxfisket 1824, åberopande en ny landskapslag, som säger att fiskerätten tillhör ägare av land som gränsar till vatten. En skriftväxling uppstod då mellan ägaren av Björknäs, riksdagsmannen tillika krigsrådet, Johan Jacob Rutberg, och Månsby byamän. Vi måste ha i åtanke, att någon allmän folkskola inte ens var påtänkt vid den här tiden, så i den verbala formuleringen befann sig Månsbyborna i underläge, men i själva sakfrågan tog dom gruvlig revansch. I ett utlåtande från Högsta domstolen reglerades ägarfrågan till deras fördel.

På sidan 4 ser vi ett brev från den aktuella dispyten, anpassat till dagens skriftspråk. Originalhandlingen finns att studera i Månsby Framtids arkiv.

>>

Högädle Herr Krigsråd.

Herr Krigsrådets skrivelse till oss är både ärofullt och besynnerligt då vi betraktas som Edra undersåtar i ett mål där även vi är skattebetalande bönder. Ni är en olycka till grannar. Det är en lycka för oss att vi inte är ansatta av andra likadana grannar eller likar. Vad vi har dristat oss till och har gjort det grundar sig på Kungens nådiga dom men i den står inte att vi skall informera alla bönder i socknen om vad som är beviljat. Vi känner oss trygga och avskräcks inte av hotelser eller myndighetstuckande. Vi Månsbybor nyttjar numera ensamt strandfisket och tillhörande Holmen. Om någon utomstående vill ta detta ifrån oss den måste bruka lag och inte våld till detta. Om det senare skulle försökas så äro vi i ödmjukhet befogade att förlita oss på Konungsaord. Det bör vara bekant för alla kloka människor att den omtalade Holmen icke tillhör Kronan den tillhör skattebetalande bönder i Månsbyn vilket vi kan bevisa med dokument om så kräves. Vi förbehåller oss rätten att invänta nästa ting därför bör Herr Krigsrådet vara förbundet att vad vi i sanning har begärt. Härmed tänker vi låta Ert ärade brev ligga vilande.

Månsbyn den 24 april 1825

Från samtliga Månsby byamän, ingen nämnd och ingen glömd.

Det ovannämnda krigsrådet torde vara riksdagsfullmäktige Johan Jacob Rutberg, ägare av Björknäs.

Vem var då denne Johan Jakob från Rutbergsgården i Stråkanäs.

Johan Jakob Rutberg född 1787 och uppväxt i Stråkanäs, var under sina ungdomsår anställd som sockenskrivare i Nederkalix. År 1817 blev han invald i riksdagen för bondeståndet, där han verkade till sin död 1854. Johan Jakob ivrade för skolfrågor, sociallagstiftning och införandet av allmän värnplikt.

Dessutom blev han bonde och ägare av Björknäs jordbruk. I den egenskapen kämpade han för sina och Gammelgårdsböndernas lagliga rättigheter som hälftenägare av laxfisket i Månsbyn. Den ägarandelen var nämligen indragen i en rättsprocess, och utgjorde bakgrund till denna dispyt. J.J. Rutberg var känd för sitt provokativa sätt att umgås med meningsmotståndare och hade viss fallenhet för överdrifter. Vi har inte tillgång till det brev, som upprörde Månsbybönderna så till den grad att de gick i polemik med honom; kanske hade bönderna svårt att överse med hans egenheter. I vanliga fall brukade liknande kontroverser med en "skjarpköcko" lösas med ett kok stryk.

Personuppgifterna är hämtade från boken "NORRBOTTNINGEN JOHAN JAKOB RUTBERG - EN OPPONENT I STÅNDSRIKSDAGEN" utgiven av Sixten Marklund och Kalixbygdens Forskarförening. Ett porträtt på Rutberg finns att beskåda på Filipborgs herrgård.

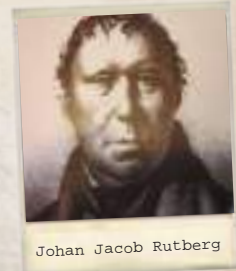
Skjarpköcko = ett slags knäckebröd med ett hål i att sättas på en stång under kökstaket. Ett lämpligt bröd till kissela. Uttrycket användes även som benämning på en Gammelgårdare.

Elvan.

Vi tittar in i ett hus i Månsbyn, låt säga en dag år 1912. Ett hundraårsminne tecknat av Månsbyn Från För.

I hus nummer 11, som vi kan se på det stora fotografiet över Månsbyn, följer i sig ett par levnadsöden, som bör ihågkommas.

Huset inrymde under en period ett litet hembageri med kaffe-

stuga, en verksamhet som bedrevs av en driftig kvinna, som ursprungligen kom från Långsele och hette Anna Katarina Forsberg. Hon var född 1861.

Under årens lopp har det berättats mycket om henne, mestadels små oförargliga halvsanningar och en del påhittade skrönor; som t.ex. att förutom kaffe med dopp serverades värmande famntag till frusna och kärlekshungriga gammal-gossar. I så fall var ju detta en behjärtansvärd handling - en affärsidé med social känsla.

Anna Katarina påstod sig äga siarförmåga. I denna för bygden mycket populära, dåtida verksamhet, använde hon en speciell kniv i sina spådomar för att synliggöra ockulta. I brist på kristallkula kunde en förskärare fungera lika bra att beskriva kommande olyckor och människors livsöden, eller för att kurerat diverse krämpor och andra opassligheter i en tid då många sjukdomstillstånd botades med magi.

Anna Katarinas vidare öden är obekant för de flesta, men vad vi säkert vet, så gick hon gick ur tiden någonstans i vår kommun, 94 år gammal. Hus nummer 11 blev rivet någon gång på 1930-talet av Albert från Issigården.

En annan intressant person, som tidvis höll till i Forsbergs hus, var Karl Albert Strömbäck. Han var för de flesta mera känd under namn som Kardmakar'n eller Kardnubben, namn som åsyftade till hans syssla; han tillverkade nämligen kardor. En karda är ett handverktyg, som används för att omvandla fårull till ylletråd, gjort av ett trästycke, en skinnbit och en handfull nubbspik.

Kardmakar'n var ett äkta original, med många utspridda hemkvarter i Kalixbygden. Förutom i Månsbyn kunde han tidvis bo i en raststuga, som flottarna i vanliga fall använde. Den stod på en holme i älven i trakten av Bondersbyn. När han drev verksamhet i Pålänge, bevisade han sin manliga förmåga genom att göra en kvinna i omständigheter. A'ble bånat, sa han, och menade att följderna av denna sinnliga och nattliga förlustelse skulle bli ett levande bidrag till hantverkets framtida rekrytering- och yrkets fortlevnad. Som egen företagare var han förutom tillverkare, även försäljare och distributör. Detta kan man se som en förklaring till hans vagabondliknande tillvaro. Men å andra sidan och på det stora hela taget var Karl Albert, alias Kardnubben, en rekordrig person, som fr.o.m. nu har ett eget kapitel i Månsbyns historia.